

אזוביון מדברי, צמח מרפא הגדל במדבר (ינואר 2024)

ערגה אלוני

תקציר: אזוביון מדברי *Lavandula coronopifolia* הוא בן-שיח מהשפתניים. בעל ענפים מרובעים, ירוקים, מטמיעים בגובה 40-80 ס"מ. העלים רובם בבסיס, נגדיים, גזורים לאונות צרות. התפרחת דמוית שיבולת, הפרחים דו-מיניים, מסודרים בזוגות נגדיים מרווחים אלה מאלה. הגביע עשוי 5 עלים צבעו חום ירוק, עוטף חלק מצינור הכותרת. הכותרת דו-שפתנית צבעה כחול. שפה עליונה בת 2 עלים מאוחים ושפה תחתונה בת 3 עלים. בתוך צינור הכותרת חבויים 4 אבקנים וביניהם עמוד העלי. השחלה עילית הפרי 4 פרודות החבויות בגביע. מוכר כצמח מרפא, תבלין ודוחה חרקים.

אזוביון מדברי *Lavandula coronopifolia* Poir. הוא בן-שיח ריחני ממשפחת השפתניים, מעוצה בבסיסו בעל ענפים זקופים המתנשאים לגובה 40-80 ס"מ (פרגמן-ספיר 2008) הגבעול ירוק, מטמיע. מרובע ולו 4 צלעות. העלים נגדיים קרחים, רובם מרוכזים בבסיס, מחולקים פעם אחת לאונות צרות מעוגלות בראשן.

אזובין מדברי *Lavandula coronopifolia* Poir. מימין: בן-שיח בעל גבעולים מטמיעים מרובעים. במרכז: העלים מחולקים פעם אחת לאונות צרות. רוב העלים מרוכזים בגבעול בחלקו התחתון. משמאל: התפרחות מרוכזות בקצות הגבעול. צילמה ערנה אלוני ©

הפרחים דו-מיניים מסודרים בקצה הגבעול בתפרחת דמוית שיבולת (פינברון-דותן, דנין 1991), ערוכים בזוגות נגדיים במרווח זה מזה. גביע הפרח הגביע אינו נשיר, דו-שפתני צבעו חום-ירקרק בעל 13-15 עורקים חומים (שמידע 2005) בראשו 5 שיניים קצרות שוות אורך. בגב הגביע 3 שיניים ומנגד 2 שיניים, בבסיסו עלה חפה קצר מחודד. הכותרת בת 5 עלים כחולים מאוחים מעוטרים פסים אחדים בצבע כחול כהה. יוצרים חלק מורחב דו-שפתני המשכו צינור בולט מהגביע אורכו 9 מ"מ. השפות פונות בגבן לגבעול, שפה העליונה בת 2 אונות רחבות, בשפה תחתונה 3 אונות כמעט שוות. כשליש מצינור הכותרת חבוי בגביע ובתוכו חפונים 4 אבקנים ביניהם משתרבב עמוד עלי. השחלה עילית מחולקת ל-4 אונות. האבקת הפרחים נעשית ע"י חרקים. הפרי בנוי 4 פרודות המתפתחות מהשחלה, עטופות בגביע שגדל עם הבשלת הפרי. הצמח פורח מינואר, שיא פריחתו באביב, אך הוא בעל גמישות במועדי הפריחה: בשנים יבשות ללא גשמים הוא לא יפרח. בשנים גשומות ובמקומות יבשים תתקיים פריחה אביבית קצרה. ובשנים גשומות במקומות בהם לצמח נותרת לחות בקרקע הוא יפרח כל הקיץ (פרגמן-ספיר 2008).

אזוביון מדברי *Lavandula coronopifolia* Poir. מימין: התפרחת דמוית שיבולת נושאת פרחים במרווחים ביניהם. באמצע: הפרחים דו-מיניים, בעלי כותרת מאוחה לצינור שחלקו התחתון חבוי בגביע, החלק העליון בפרח דו-שפתני. האבקנים והעלי חבויים בצינור. משמאל: זוגות פרחים מסודרים נגדית על הגבעול. צילמה ערבה אלוני ©

צמחים הנכללים בסוג **אזוביון** *Lavandula* שימשו בעבר וגם כיום ברפואה העממית כצמחי בושם, כחומר ארומתי לתוצרי מזון, כחומרי חיטוי דוחי חרקים וכחומר מרגוע המשמש לטיפול בחרדות, כאבים ותחלואים. מיצוי חומר מחלקי הצמח העל קרקעים של **אזוביון מדברי** משמשים גם היום תרופה להפגת כאבי ראש, כנגד מיגרנה, כחומר אנטי-אפילפטי, אנטי-משתן ואנטי-ראומטי. בדיקות כימיות שנעשו בתמציות אלה הראו נוכחות של פלבונים הידרוקסיליים (כגון היפולאטין, איזוסקוטלרין ולוטאולין) חומצות והגליקוזידים שלהן: חומצה קפאית, חומצה רוסמרינית, רוטין, קוורצטין והספרידין שהם פעילים כנוגדי חמצון, אנטי מיקרוביאליים, ומגנים על הכבד (Emam et al 2021). רוב הפעילויות יוחסו לנוכחות פנולים ופלבנואידים, הגליקוזידים שלהם, וטריטרפנים. שמן אתרי המצוי בצמח נמצא יעיל כחומר אנטיבקטריאלי כנגד חיידקים גורמי מחלות העמידים למתיצילין כמו *Staphylococcus aureus*. השמן האתרי המצוי ב**אזוביון מדברי** מכיל carvacrol (10.8%), E-caryophyllene (48.9%), ו-caryophyllene oxide (7.7%). שמן אתרי זה נמצא פעיל כנגד 11 זני חיידקים פטוגנים (Ait Said et al 2015).

מיני **אזוביון** (המוכרים כלבנדר) משמשים כגידול חקלאי בשטחים נרחבים באזור הים-תיכוני לצורך קטיף להפקת מוצרי מרפא תבלין ודוחי חרקים. מיני **אזוביון** משמשים גם בגינון ותופסים מקום חשוב כצמחי תבלין בעיקר לריח וכצמחי נוי.

בית הגידול של **אזוביון מדברי** הם מקומות אבניים, סדקי סלעים, ואפיקי נחלים במדבר החם. הוא גדל במדבר יהודה, בהר הנגב, בדרום הנגב, בבקעת ים המלח, בערבה ובהרי

אילת. תפוצתו העולמית משתרעת בצפון אפריקה ובמזרחה, וכן בערב. אלג'יריה, כף ורדה, צ'אד, ג'יבוטי, מצרים, אריתריאה, אתיופיה, איראן, לוב, מאל, מאוריטניה, מרוקו, ניז'ר, פלסטין, ערב הסעודית, סיני, סודן, סהרה המערבית, תימן. טיפוס תפוצתו סהרו ערבי סודני.

מין קרוב לו הוא **אזוביון שעיר** השונה בעליו המחולקים פעמיים ולהם ריח חזק. הפרחים כחולים, מסודרים בתפרחות צפופות מאלה של **אזוביון מדברי** (שמדע 2005: פרגמן-ספיר 2008).

ספרות

אלון ע (עורך) 1983. החי והצומח של א"י אנציקלופדיה שימושית מאוירת. משרד הביטחון, החברה להגנת הטבע (כרך 11)

פינברון-דותן נ. דנין א. 1991. המגדיר לצמחי-בר בארץ-ישראל. כנה. ירושלים.

פרגמן-ספיר א. 2008. פרחי עין גדי וחוף ים המלח. מדריך לצמחי בקע ים המלח וחוף עין גדי. "אחוה" ירושלים

שמדע א. 2005: צמחי ישראל המדריך השלם לצמחים ופרחים בא"י. הוצאת מפה

Ait Said L. Zahlane K. Ghalbane I. El Messoussi S. Romane A. Cavaleiro C. Salgueiro L. 2015. Chemical composition and antibacterial activity of *Lavandula coronopifolia* essential oil against antibiotic-resistant bacteria. *Nat. Prod. Res.* 29. P. 582-585

Emam M. Abdel-Haleem DR. Salem MM. Abdel-Hafez LJM. Latif RRA. Farag SM. Sobeh M. El Raey MA 2021. Phytochemical Profiling of *Lavandula coronopifolia* Poir. Aerial Parts Extract and Its Larvicidal, Antibacterial, and Antibiofilm Activity Against *Pseudomonas aeruginosa*

<https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov>

Jeffrey BH. Christine AW 2002. Phytochemistry of the genus Lavandula.
<https://www.taylorfrancis.com>

=====

כל הזכויות שמורות ל"כלנית" ©

לציטוט: אלוני ע 2023 אזוביון מדברי, צמח מרפא הגדל במדבר (ינואר 2024). כתב-עת
"כלנית", 9.

=====

[אזוביון מדברי, צמח מרפא הגדל במדבר \(ינואר 2024\)](#)